Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ

Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου κεῖται ὑπεράνω καὶ ἀνατολικῶς τῆς κωμοπόλεως Ἁγίου Λαυρεντίου ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Πηλίου ὄρους.

Περὶ αὐτῆς ἔγραψαν διάφοροι [1], ἐπιλαμβανόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τοῦ θέματος, διότι αἱ ὑπ' αὐτῶν δημοσιευθεῖσαι περιγραφαὶ καίτοι παρέχουσαι πολλὰς καὶ σπουδαίας ἱστορικὰς εἰδήσεις καὶ ἐπιγραφάς, δὲν δίδουσιν ἐν τούτοις καὶ θετικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἱδρύσεως τῆς μονῆς καὶ τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀνοικοδομήσεων αὐτῆς.

Ἡ μονὴ εἶναι τετράγωνον εὐρὺ οἰκοδόμημα, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου κεῖται ὁ ναός. Σήμερον ὅμως μόνον κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς, βόρειον, ἀνατολικὴν καὶ μεσημβρινὴν περιβάλλουσι τὸν ναὸν τὰ κελλία τῶν μοναχῶν, αἱ ἀποθῆκαι, οἱ σταῦλοι κλπ. εἰς δύο ὀρόφους, ἐνῷ κατὰ τὴν δυτικήν, ἐν ᾗ κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν κεῖται ἡ πύλη τῆς μονῆς, ὑπάρχει τοῖχος χαμηλός. Τὰ κελλία σήμερον εἶναι ἑτοιμόρροπα καὶ σεσαθρωμένα, τὰ δὲ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἑτοιμόρροπα καὶ ἀσκεπῆ, διότι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶναι ἐγκαταλελειμμένα καὶ ἔρημος ἡ μονή. Ἐσχάτως μόνον ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἀναστηλώσεως τοῦ ὑπουργείου Παιδείας ἡ στερέωσις τῶν θεμελίων τοῦ ναοῦ, ἅτινα εἶχον ὑποστῆ καθίζησιν λόγῳ τῶν ὑπογείων ὑδάτων.

[1] Πβ. Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου, Ἡμερολόγιον «ἡ Φήμη» τοῦ 1886, μέρος 2ον σελ. 57, ἔνθα δημοσιεύεται πανομοιοτύπως καὶ εἰς φυσικὸν μέγεθος ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφὴ ἀναφέρουσα τὴν ἵδρυσιν τῆς μονῆς τῷ 1378. Τοῦ αὐτοῦ Ἡμερολόγιον «ἡ Φήμη» τοῦ 1887 σ. 142. Δανιὴλ Φιλιππίδου καὶ Γρηγορίου Κωνσταντᾶ, Νεωτερ. Γεωγραφία, ἐν Βιέννῃ 1791, τόμ. Α' σ. 226. Νικολάου Μάγνητος, Περιήγησις Θεσσαλίας καὶ τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας, ἐν Ἀθήναις 1860, σ. 58. [Νικόλ. Ρηματησίδου], Συνοπτικὴ περιγραφὴ Θεσσαλίας κλπ., ἐν Σμύρνῃ 1874, σ. 28. Ν. Γεωργιάδου, Θεσσαλία, ἔκδ. α', ἐν Ἀθήναις 1880, σ. 180. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Σημειώσεις ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου, Ἐπετηρὶς Φιλολογ. Συλλόγου «Παρνασσοῦ», τόμ. Ε', 1901, ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 115-128. Γεωργ. Λαμπάκη, Δελτίον Χριστιανικῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας, τεῦχος Δ', ἐν Ἀθήναις 1904, σελ. 13-16. Ἀποστ. Σ. Ἀρβανιτοπούλου, Πρακτικὰ Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας τοῦ 1910, σ. 211 κέξ. Σωκράτους Βαμβάκου, Ἱστορία τοῦ χωρίου Ἅγιος Λαυρέντιος Βόλου, Ἐν Ἀθήναις 1927, σχήμ. 16ου, σελίδες 124, μετ' εἰκόνων καὶ ἑνὸς χάρτου τοπογραφικοῦ. Πρόσθες καὶ Ὁδοιπορικὰ Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελ. Γραφείου τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ἐν Ἀθήναις 1880, σ. 177 καὶ 190.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Ὁ ναὸς εἶναι δρομικὴ τρίκογχος βασιλικὴ μετὰ τρούλλου ἔχοντος ὑψηλὸν τύμπανον. Αἱ κόγχαι εἶναι τρίπλευροι. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ, τοῦ τρούλλου καὶ τῶν κογχῶν καλύπτεται ὑπὸ πλακῶν, ὅπως καὶ τῶν κελλίων. Ἐξωτερικῶς ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ εἶναι ἰσοδομική, κατὰ μὲν τὸ κατώτερον μέρος διὰ μεγάλων διαστάσεων σχιστολίθων ὀρθογωνίων ἀναμίκτων μετὰ μικρῶν ἰσοδομικῶν, ἀπὸ τοῦ μέσου δὲ περίπου καὶ ἄνω διὰ μικροτέρων ὀρθογωνίων πωρίνων ἢ σχιστολίθων κανονικῶς ἐκτισμένων καὶ συνδεομένων κατὰ τοὺς ἁρμοὺς διὰ διπλῶν καθέτων πλίνθων ὀπτῶν [1]. Ζώνη δ' ἐκ γείσου λιθίνου κανονικῶς γεγλυμμένου μετ' ὀδοντωτῶν πλίνθων περιβάλλει γύρωθεν ὅλας τὰς πλευρὰς τοῦ ναοῦ. Κατὰ δὲ τὴν ἀνατολ. πλευράν, ἡ ζώνη εἶναι κάτωθι τῶν τοξωτῶν ἀψιδωμάτων τῶν παραθύρων.

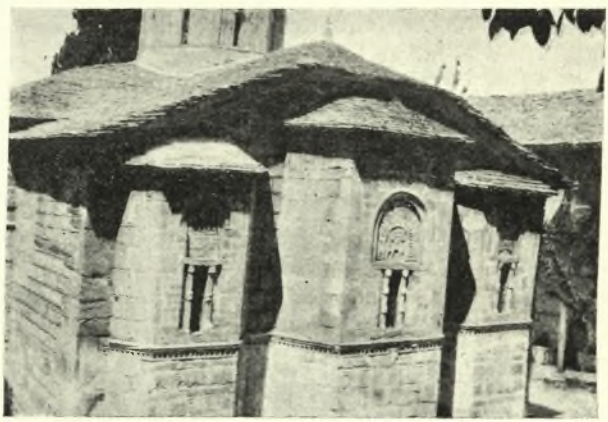

Εἰκ. 1. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου.

Κατὰ τὴν βόρειον καὶ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ ναοῦ προεξέχουσι κατὰ 0,50 τὰ ἄκρα τῶν πλαγίων κεραιῶν ὑπολανθάνοντος σταυροῦ, ἀπολήγοντα εἰς ἀέτωμα καὶ ἔχοντα ἀνὰ ἓν παράθυρον ὑπὸ τοξωτὸν ἀψίδωμα ἐκ πλίνθων ὀπτῶν.

Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ ἔχει, ὡς εἴπομεν, τρεῖς τριπλεύρους κόγχας, αἵτινες ἔχουσιν ἀνὰ ἓν παράθυρον ὀρθογώνιον ὑπὸ ἀψίδωμα ἐκ τόξου ἐκ πλίνθων ὀπτῶν καὶ ὀδοντωτῶν (εἰκ. 1). Τὸ παράθυρον τῆς μέσης κόγχης εἶναι κάπως μεγαλείτερον τῶν παραθύρων τῶν δύο ἄλλων κογχῶν ἔχον δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὡς παραστάδας δύο χωρίσματα διλόβων παραθύρων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ῥαβδωτὰ μετὰ δύο κόμβων ἕκαστον, ἐνῷ τὰ τῶν ἄλλων κογχῶν παράθυρα ἔχουσιν ὡς παραστάδας ἐπίσης χωρίσματα διλόβων παραθύρων ἐκ

[1] Κατὰ τὴν βόρειον καὶ δυτικὴν πλευράν, κατὰ τὰς γωνίας, εἶναι ἐντετειχισμένοι ὀρθογώνιοι ὀγκόλιθοι σχιστολίθου μὲ ἀναγεγλυμμένα ἀτέχνως ζῷα τετράποδα καὶ ἰχθῦν. (Πρβλ. Ἀρβανιτόπουλον ἐν Πρακτικοῖς Ἀρχ. Ἑταιρ. 1910, σ. 213).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

λευκοῦ μαρμάρου ῥαβδωτὰ μεθ' ἑνὸς κόμβου προερχόμενα ἐξ ἀρχαιοτέρου Βυζαντινοῦ ναοῦ. Τὰ παράθυρα ταῦτα τῶν κογχῶν εἶναι ὀρθογώνια ὑπὸ ἀψιδώματα τοξωτὰ ἐξ ὀπτῶν καὶ ὀδοντωτῶν πλίνθων. Ἄνωθεν δὲ τῶν παραθύρων ἐνετειχίσθησαν ὡς τύμπανα θωράκια ἡμικυκλικὰ ἐκ μελανοφαίου πωρίνου λίθου, φέροντα ἐν ἀναγλύφῳ ἐκτύπους διακοσμήσεις μετὰ διπλῶν σταυρῶν. Οὕτω τὸ μὲν ὑπέρθυρον τοῦ τῆς μέσης κόγχης παραθύρου φέρει ἔκτυπον ὁμοίωμα ναοῦ μετὰ τριῶν τρούλλων, ἀνὰ ἕνα ἐφ' ἑκάστου κλίτους, καὶ ἄνωθεν τοῦ μέσου τρούλλου ὑψοῦται μέγας ἔκτυπος διπλοῦς σταυρός, ἔχων ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἀνὰ ἕνα ῥόδακα, πληρούμενον τὸν μὲν ἀριστερὰ ὑπὸ ἓξ ἐπιμήκων φύλλων συνδεομένων κατὰ τὰ ἄκρα ὑπὸ ἰσαρίθμων ὁμοίων φύλλων, τὸν δὲ δεξιὰ ὑπὸ δύο ἐπαλλήλων τριγώνων ἀντιθέτως κειμένων. Τὸ δὲ τύμπανον τοῦ τῆς ἀριστερᾶς κόγχης παραθύρου φέρει ὡς διακόσμησιν ἁπλοῦν σταυρὸν μετὰ βάσεως ὑπὸ ἀψίδωμα. Καὶ δεξιὰ μὲν κατὰ τὴν γωνίαν ἔχει δύο ῥόδακας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἑξάφυλλος, ὁ δ' ἕτερος κάτωθι αὐτοῦ φέρει δύο τρίγωνα ἐπάλληλα ἀντιθέτως καὶ ἐντὸς κύκλου μικροῦ σταυρόν, δεξιὰ δὲ κατὰ τὴν γωνίαν ῥόδακα μετὰ δύο τριγώνων ἐπαλλήλων ἀντιθέτως καὶ σταυροῦ ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶν. Ἀνάλογον δὲ διακόσμησιν φέρει καὶ τὸ ὑπέρθυρον τοῦ παραθύρου τῆς ἀριστερᾶς κόγχης (εἰκ. 2).

Εἰκ. 2. Παράθυρον τῆς μέσης κόγχης μετὰ τυμπάνου καὶ ἀναγλύφου διακοσμήσεως.

Ἄνω δὲ τοῦ μετ' ὀδοντωτῶν πλίνθων γείσου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἡ οἰκοδομὴ εἶναι ἰσοδομικὴ ἐκ μαλακῶν ὀρθογωνίων μικρῶν λίθων πωρίνων χρώματος φαιοῦ. Τοιοῦτος πώρινος λίθος οὐδαμοῦ ἐξάγεται ἐν Πηλίῳ, ὡς ἔμαθον, ἀλλ' ἐκομίσθη ἐξ Ἰταλίας, ὡς λέγουσιν οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Ἁγίου Λαυρεντίου (ἰδὲ εἰκ. 1).

Ὅπως τώρα σῴζεται ὁ ναός, καὶ ὅπως ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν ταῖς πλευραῖς αὐτοῦ ἐντετειχισμένων σποράδην διαφόρων τεμαχίων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ μαλακοῦ μέλανος πωρίνου λίθου καὶ πλακῶν μετὰ σταυρῶν ἢ ἐγχαράκτων ἐπιγραφῶν, ὑπέστη πολλὰς ἀνοικοδομήσεις, ἤτοι κατὰ τὰ ἔτη 1554, 1724 καὶ 1764.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Ἡ τελευταία δὲ αὕτη χρονολογία ἀνάγεται εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νῦν ναοῦ, ἥτις ἐγένετο μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ στερεότητος ἰσοδομικῶς δι᾽ ἁπλῶν πλίνθων κατὰ τοὺς ἁρμοὺς τῶν λίθων κατ᾽ ἀπομίμησιν τοῦ Βυζαντινοῦ συστήματος[1]. Ἐφιλοτιμήθησαν δὲ οἱ Ἁγιολαυρεντῖται οὗτοι οἰκοδόμοι οὐ μόνον νὰ κτίσωσι τὸν ναόν, ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, μετὰ στερεότητος καὶ φιλοκαλίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐντειχίσωσιν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν πλευρῶν αὐτοῦ πολλὰ τεμάχια μαρμάρων καὶ πωρίνων λίθων μετὰ γλυπτῶν διακοσμήσεων καὶ ἐπιγραφῶν, ἐξ ὧν ὡς ἀπὸ μίτου ὁδηγούμενοι θὰ διευκρινίσωμεν τὰς διαφόρους φάσεις τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς κατὰ διαφόρους χρονολογικὰς περιόδους.

Α΄. ΓΛΥΠΤΑ ΤΕΜΑΧΙΑ ΕΝΤΕΤΕΙΧΙΣΜΕΝΑ

Ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς εἶναι ἐντετειχισμένη ὡς ὑπέρθυρον πλὰξ μαρμαρίνη ἐντὸς ἄψῖδος ἔχουσα ὡς διακόσμησιν διπλοῦν σταυρόν, ἄνωθεν δὲ δεξιὰ τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου φέρον ἐντὸς κύκλου ῥόδακα. Τὸ τεμάχιον τοῦτο προφανῶς προέρχεται ἐκ τοῦ παλαιοτέρου βυζαντινοῦ ναοῦ καί, ὡς ἐκ τῆς τεχνοτροπίας αὐτοῦ ἐξάγεται, ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΓ΄ - ΙΔ΄ αἰῶνα.

Ἄνωθεν δὲ τῆς μεσημβρινῆς θύρας εἶναι ἐντετειχισμένον ὡραῖον τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἔχον πλουσίαν φυτικὴν διακόσμησιν ἐν ἐπιπεδογλύφῳ τοῦ ΙΓ΄ - ΙΔ΄ αἰῶνος, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ ἐπὶ λίθου μαλακοῦ, πωρίνου, εἶναι ὁμοίως ἐντετειχισμένον ἕτερον τεμάχιον μετ᾽ ἐπιγραφῆς:

«ΕΤΗ 1764 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 15».

Ἀριστερὰ δὲ πλαγίως τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς, ὑπάρχει ἕτερον τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἐπίμηκες, ὀρθογώνιον, φέρον ἄνω ἐγγλύφους ῥαβδώσεις, κάτωθι δὲ αὐτῶν σταυρὸν ἔκτυπον ἀνισοσκελῆ ἁπλοῦν μετὰ κεραιῶν ἀπολῃγουσῶν εἰς τὰ ἄκρα εἰς τρίλοβον καὶ κάτωθι εἰς ἀγκυροειδὲς κόσμημα ἐν ἐπιπεδογλύφῳ, ἐξ οὗ ἐκφύεται ἄλυσσος ἐξ ἐλλείψεων, πληρουμένων ἐντὸς ὑπὸ σταυροειδοῦς φυλλώματος.

Ἕτερον δὲ τεμάχιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ μνημείου μετὰ τοῦ αὐτοῦ κοσμήματος, μεγαλύτερον, εἶναι ἐντετειχισμένον ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς καὶ ἕτερον ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς ἐν ἐπιπεδογλύφῳ. Τὰ τεμάχια ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ μνημεῖον (εἰκ. 3). Τοῦτο δὲ ὡς καὶ ἕτερον ὅμοιον, ἀλλὰ φέρον ἄλλην πλουσίαν διακόσμησιν ἐκ ταινιοειδοῦς πλέγματος καὶ ἄνω σταυρόν, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἀναφέρωμεν κατωτέρω, φαίνεται ὅτι θὰ ἦσαν ἐπενδύσεις μαρμάριναι τῶν παραστάδων τῆς ὡραίας πύλης τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ, λέγω δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ ἔχουσι τοὺς σταυροὺς πρὸς τὰ ἄνω.

---

[1] Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἀνέκαθεν οἱ Ἁγιολαυρεντῖται ἦσαν ἄριστοι οἰκοδόμοι. Ὀνόματα μάλιστα κτιστῶν ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου εὑρίσκομεν ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ εἰς τὴν μονὴν Ξενιᾶς καὶ ἀλλαχοῦ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Τὰ τεμάχια ταῦτα μετ' ἁλύσεων, παρεμφερῆ πως πρὸς τὰ γλυπτὰ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Φιλαδελφείας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ[1], δύνανται νὰ χρονολογηθῶσι μεταξὺ τοῦ ΙΓ΄-ΙΔ΄ αἰῶνος.

Ἕτερον τεμάχιον εἶναι ἐντετειχισμένον ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς δεξιὰ μικρόν, ἀποκεκρουμένον κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς καὶ ἀνῆκον εἰς θωράκιον. Τὸ τεμάχιον τοῦτο φέρει πλέγμα ἐκ ταινιῶν ἐν ἐπιπεδογλύφῳ καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΓ΄ ἕως ΙΔ΄ αἰῶνα. Τοῦτο ἕνεκα τοῦ ὕψους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φωτογραφηθῇ.

Εἰκ. 3. Γλυπτὸν κόσμημα ἁλυσιδωτὸν ἐν ἐπιπεδογλύφῳ.

Ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ὀλίγον κάτω τοῦ μέσου, ἀριστερά, εἶναι ἐντετειχισμένον πλαγίως τεμάχιον ἐπίμηκες λευκοῦ μαρμάρου ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν (πλάτ. 0,15), φέρον πλουσίαν διακόσμησιν, ἐκ πλέγματος ταινιῶν πληρουμένων ἐντὸς ὑπὸ λογχοειδοῦς βέλους καὶ δύο ἡμιφύλλων ἐν ἐπιπεδογλύφῳ (εἰκ. 4). Ἕτερον δὲ τεμάχιον, ὅμοιον καὶ τῶν αὐτῶν διαστάσεων, εἶναι ἐντετειχισμένον ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς, ἄνωθεν τῆς μικρᾶς θύρας. Τρίτον τεμάχιον ὅμοιον, μικρόν, ἔχον σταυρὸν διπλοῦν ἔκτυπον ὑπὸ ἄψίδωμα καὶ ἀρχὴν τοῦ ἐκ ταινιῶν πλέγματος εἶναι ἐντετειχισμένον ἀπωτέρω ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς (εἰκ. 5). Τὰ τρία ταῦτα τεμάχια ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ μνημεῖον καί, ἐπειδὴ ὁ σταυρὸς εἶναι πλάγιος ἐν συνεχείᾳ μετὰ τοῦ πλέγματος, ἔπεται ὅτι τὸ μνημεῖον ἦτο διάζωμα τέμπλου καὶ ἀνάγεται μεταξὺ τοῦ ΙΓ΄-ΙΔ΄ αἰῶνος. Ἀνήκει δὲ εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον αὐτοῦ. Ἕτερον τεμάχιον, φέρον διπλοῦν σταυρόν, ἀνήκει εἰς ὅμοιον μνημεῖον. Ἄλλο τεμάχιον στενὸν καὶ ἐπίμηκες (πλάτους 0,15) φέρει κυματοειδῆ φυτικὴν διακόσμησιν, ἧς ἀνάλογον

[1] Πρβλ. Γ. Λαμπάκη, Οἱ Ἑπτὰ Ἀστέρες τῆς ἀποκαλύψεως, Ἀθῆναι, 1909, σ. 384, εἰκ. 196.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

βλέπομεν καὶ ἀλλαχοῦ[1]. Ἐπὶ τῶν πλευρῶν τέλος τοῦ ναοῦ εἶναι ἐντετειχισμένα καὶ διάφορα ἀνάγλυφα μέλανος πωρίνου λίθου κανονικά, ὀρθογώνια, μικρῶν

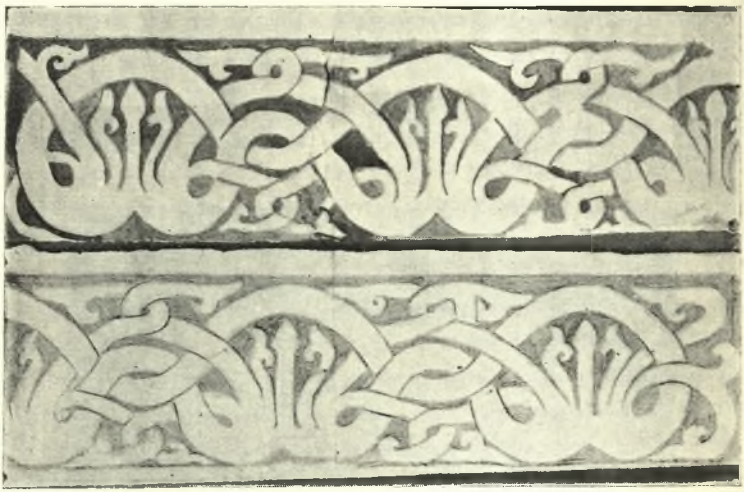

Εἰκ. 4. Τεμάχια ἐπιπεδόγλυφα μετὰ ταινιωδῶν διακοσμήσεων.

διαστάσεων μετὰ λίαν ἐκτύπων φυτικῶν διακοσμήσεων. Τὰ τεμάχια ταῦτα ἴσως δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ. Ὑποθέτομεν ὅτι θὰ εἶναι

Εἰκ. 5. Τεμάχιον ἐπιπεδογλύφου μετὰ διπλοῦ σταυροῦ.

φραγκικῆς προελεύσεως. Λόγῳ ὅμως τοῦ ὕψους, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἐντετειχισμένα, δὲν δύνανται νὰ φωτογραφηθῶσιν.

[1] Πρβλ. Γ. Λαμπάκη, Οἱ Ἑπτὰ Ἀστέρες τῆς ἀποκαλύψεως, σ. 385, ἀριθ. εἰκ. 202. Τὸ τεμάχιον ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Λαυρεντίου, διὰ τὸ ὕψος, δὲν ἐφωτογραφήθη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Β'. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΓΛΥΠΤΑ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ παρὰ τὰ κελλία τῆς βορείου πλευρᾶς κεῖνται τὰ ἑξῆς γλυπτά.

1) Ἓν Θεοδοσιανὸν μετὰ πριονωτῆς ἀκάνθου ἡμιεφθαρμένον (εἰκ. 6).

2) Ἓν Κορινθιάζον μετὰ μαλακῆς ἀκάνθου ἐκφυλισμένης.

3) Ἕτερον Κορινθιάζον, κείμενον κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ προαυλίου, ἐφ' οὗ στηρίζεται κίων ξύλινος ὑποβαστάζων τὴν στέγην τῶν κελλίων.

Εἰκ. 6. Θεοδοσιανὸν κιονόκρανον καὶ ἕτερα γλυπτά.

4) Κιονόκρανον ἀρχαῖον ἰωνικὸν καλῆς τέχνης.

5) Τεμάχιον παλαιοχριστιανικοῦ ἢ Βυζαντινοῦ κιονοκράνου μετὰ σταυροῦ καὶ φυτικῶν διακοσμήσεων, κιβωρίου Ἁγίας Τραπέζης.

6) Τεμάχιον κιονίσκου ῥαβδωτοῦ μετὰ κόμβου, ἴσως κιβωρίου Ἁγίας Τραπέζης.

Γ'. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Ὁ ναὸς εἶναι Βασιλικὴ μετὰ τρούλλου (εἰκ. 7) καὶ καμαρωτοῦ θόλου, στηριζομένου ἐπὶ ἓξ μονολίθων κιόνων μαρμαρίνων.

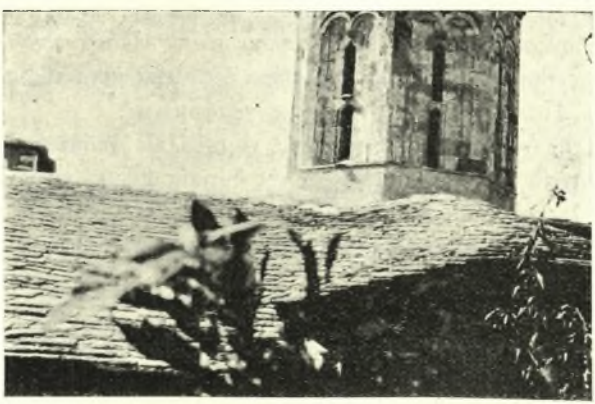

Εἰκ. 7. Ὁ τροῦλλος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Τὰ κιονόκρανα τῶν κιόνων τούτων ποικίλλουσι κατὰ τὴν διακόσμησιν. Τούτων τὰ μὲν τέσσαρα εἶναι Κορινθιάζοντα, ὅμοια μὲ τὰ δύο ἄλλα τὰ κείμενα ἐν τῷ προαυλίῳ μετὰ μαλακῆς ἀκάνθου, πάντως μεταγενέστερα τοῦ ϛ΄ μ.Χ. αἰῶνος, ἓν εἶναι καθαρῶς Βυζαντινόν, τὸ δὲ ἕκτον εἶναι βάσις ἀρχαίου κίονος ἀνεστραμμένη.

Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ σῴζεται ἐπεστρωμένη ἡ βάσις τοῦ μαρμαρίνου τέμπλου, ἐφ' ἧς φαίνονται οἱ τόρμοι πρὸς γόμφωσιν τῶν διαστύλων καὶ θωρακίων.

Δ΄. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ εἶναι ἐντετειχισμέναι διάφοροι ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τεμαχίων λευκοῦ μαρμάρου, ἢ ἐντελεῖς ἢ κολοβαί, καὶ ἓν ἡλιακὸν ὡρολόγιον.

Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ὑπάρχει: 1) ἡλιακὸν ὡρολόγιον ἐπὶ ἡμικυκλικῆς μαρμαρίνης πλακός.

Τὸ ἡλιακὸν τοῦτο ὡρολόγιον διαιρεῖται εἰς ἕνδεκα ἴσα μέρη διὰ δέκα γραμμῶν ὁρμωμένων ἐκ τοῦ κέντρου καὶ ἀποτελουσῶν ἕνδεκα ἴσους κώνους, τῶν ὁποίων τὰς βάσεις σχηματίζει ἡ περιφέρεια τοῦ ἡμικυκλίου. Ἑτέρα καμπύλη γραμμὴ περιθέει ἔσωθεν τὴν περιφέρειαν τοῦ ὡρολογίου καὶ διὰ τῶν γραμμῶν τῶν ἀκτίνων σχηματίζει ἕνδεκα τετράγωνα ἰσομεγέθη εἰς τὰ ὁποῖα ἐνεχαράχθησαν οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὡρῶν διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. Αἱ ὧραι εἶναι 11 καὶ ἄρχονται ἐκ δεξιῶν. Ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τῆς πλακὸς ὑπῆρχε καθέτως ἐμπεπηγμένον μεταλλικὸν τριγωνικὸν ἔλασμα δεικνῦον διὰ τῆς σκιᾶς του τὰς ὥρας, ὅπερ τώρα δὲν ὑπάρχει. Ἡ ἡμικυκλικὴ αὔτη πλὰξ τοῦ ὡρολογίου ἔχει διάμετρον 0,330 περίπου καὶ ὕψος 0,17.

Τὸ ἡλιακὸν τοῦτο ὡρολόγιον εἶναι Βυζαντινόν. Περιέγραψαν δὲ αὐτὸ πρῶτον ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ὅστις ἐδημοσίευσε πανομοιοτύπως μόνον τοὺς διὰ τοῦ ἀλφαβήτου ἀριθμούς [1], δεύτερον ὁ κ. Ἀποστ. Σ. Ἀρβανιτόπουλος, ὅστις ἐδημοσίευσε πληρεστέραν εἰκόνα αὐτοῦ [2], καὶ τρίτον ὁ κ. Σωκράτης Βαμβᾶκος, ὅστις παραθέτει αὐτολεξεὶ μετὰ τῆς αὐτῆς εἰκόνος τὰ ὑπὸ τοῦ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως γραφόμενα [3].

2) Ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἐπίσης πλευρᾶς, χαμηλά, εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέτρου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, δεξιὰ τῆς δυτικῆς θύρας, εἶναι ἐντετειχισμένον τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου στενὸν (μήκ. 0,30, πλ. 0,15-0,17) καὶ ἐπίμηκες φέρον ἀνεστραμμένην τὴν ἑξῆς Λατινικὴν ἐπιγραφήν: (ὕψ. γρ. 0,07 εἰκ. 8).

---

[1] Ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Φιλολογ. Συλλόγου «Παρνασσοῦ», ἔτος Ε΄, 1901 σελ. 122.

[2] Ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. 1910, σ. 213, εἰκ. 7, ἀριθ. 1.

[3] Σωκρ. Βαμβάκου, Ἱστορία τοῦ χωρίου Ἅγιος Λαυρέντιος, ἐν Ἀθήναις 1927, σελ. 91-92.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

AD HONO[REM]

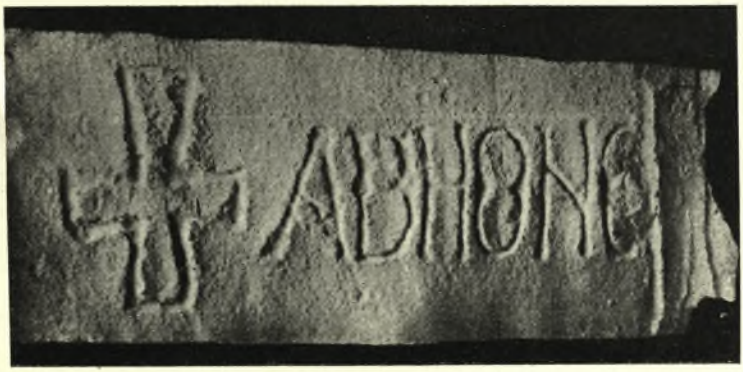

Εἰκ. 8. Τεμάχιον Λατινικῆς ἐπιγραφῆς.

3) Ἀριστερὰ τῆς θύρας τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ εἶναι ἐντετειχισμένον ἕτερον τεμάχιον τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς (μήκ. 0,58 πλ. 0,15 ὕψ. γρ. 0,06):

EPECVNIAAMALFITANI

Εἰκ. 9. Ἕτερον τεμάχιον Λατινικῆς ἐπιγραφῆς.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐπιγραφῶν ὁ μὲν Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς δημοσιεύει μόνον τὴν πρώτην ADHONO καὶ τῆς δευτέρας μόνον τὴν λέξιν: PECVNIA[1], ὁ δὲ Ἀ. Σ. Ἀρβανιτόπουλος δημοσιεύει διὰ προχείρου σχεδιάσματος πανομοιοτύπως[2], οὐχὶ ὀρθῶς ἀμφοτέρας οὕτω:

ABHONC...καὶ ЄPECVIAЄIBAP+TAN

4) Ἐπίσης ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ εἶναι ἐντετειχισμένη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ ἐπὶ λίθου: (εἰκ. 10).

---

[1] Ἐπετηρὶς Φιλολ. Συλλόγου «Παρνασσοῦ», ἔτος Ε'. σ. 122 καὶ ἑξ.

[2] Βλ. τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. 1910, σ. 213, εἰκ. 7, ἀριθ. 2-3.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

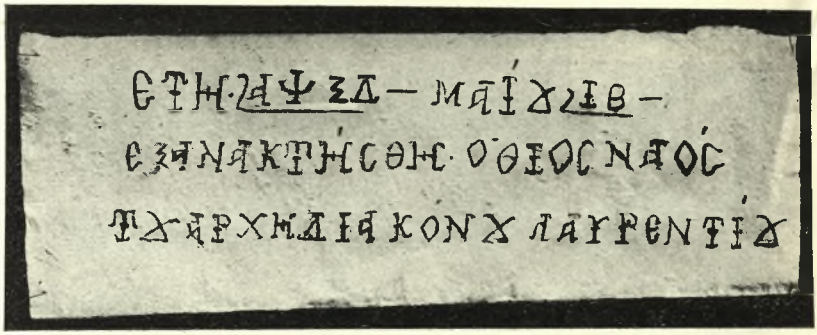

Εἰκ. 10. Ἐπιγραφὴ τελευταίας ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου.

ЄΤΗ ΑΨΞΔ'—ΜΑΪΟΥ ΙΒ'
ЄΞΑΝΑΚΤΗCΘΗ Ο ΘΙΟC ΝΑΟC
ΤΟΥ ΑΡΧΗΔΙΑΚΟΝΟΥ ΛΑΥΡЄΝΤΙΟΥ

«Ἔτη ,αψξδ' (=1764)—Μαΐου ιβ' (=12),
ἐξανακτήσθη ὁ θῖος ναὸς
τοῦ ἀρχηδιακόνου Λαυρεντίου».

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ τοῦ κ. Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου διὰ μικρῶν γραμμάτων [1].

5) Ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς εἶναι ἐντετειχισμένον τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου, τὸ ὁποῖον ἦτο συνέχεια τῶν ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 3 Λατινικῶν ἐπιγραφῶν (μήκους 0,50, πλάτ. 0,16. ὕψ. γρ. 0,07), φέρον τὴν ἑξῆς λατινικὴν ἐπιγραφήν (εἰκ. 11), ἣν δὲν εἶδον οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς καὶ τὴν ὁποίαν συμπληροῦμεν [P]RIMO+ (=[p]rimo).

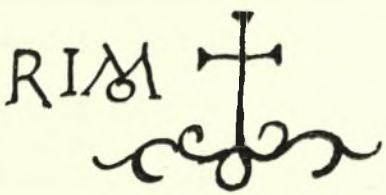

Εἰκ. 11. Τεμάχιον Λατινικῆς ἐπιγραφῆς.

6) Ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς, ἄνω ὑψηλά, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀριστερᾶς κεραίας τοῦ ὑπολανθάνοντος σταυροῦ τοῦ ναοῦ, ὑπὸ τὸ ἄψίδωμα, εἶναι ἐντετειχισμένη μικρὰ ὀρθογώνιος μαρμαρίνη πλὰξ λευκοῦ μαρμάρου (ὕψ. 0,23, πλ. 0,19) μετ' ἐπιγραφῆς Βυζαντινῆς, τῆς ὁποίας παραθέτομεν ἐνταῦθα φωτογραφικὴν εἰκόνα (εἰκ. 12).

[1] Πρακτικὰ Ἀρχ. Ἑταιρ. 1910, 213.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

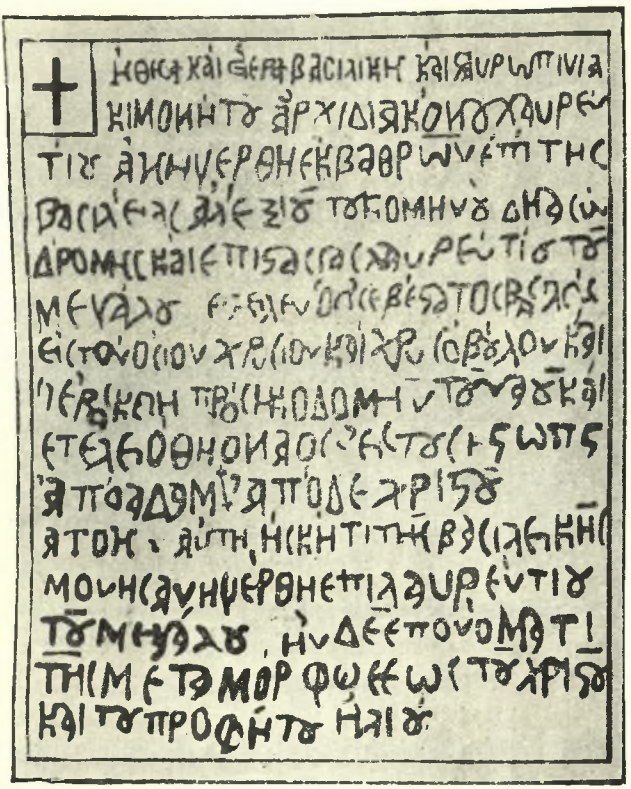

Εἰκ. 12 Ἡ εἰς τὴν κατὰ τὸ 1378 ἀνέγερσιν τῆς Μονῆς ἀναφερομένη ἐπιγραφή.

«† *Ἡ θεια καὶ εἱερὰ βασιλικὴ καὶ σταυροπιγιακι μονὴ τοῦ ἀρχιδιακόνου Λαυρέντίου ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἐπὶ της βασιλείας Ἀλέξιοῦ τοῦ Κομ(ν)ηνοῦ δηα συνδρομης καὶ ἐπιστασιας Λαυρέντίου τοῦ Μεγάλου. Ἔστειλεν ὁ ευσεβέστατος βασιλεὺς εἰς τὸν ὁσιον χρυσιον καὶ χρυσόβούλον καὶ εἰἐρα σκευη πρὸς ηκοδομὴν τοῦ ναοῦ καὶ ἐτελειόθη ο ναος εἰς τους ,ϛΩΠϛ' ἀπὸ Ἀδάμ, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ ,ατοη'. Αὕτη ἡ σκήτι τῆς βασιλεικῆς μονης ἀνηγέρθη ἐπι Λαυρέντιου τοῦ Μεγάλου· ἣν δὲ ἐπ' ονόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ προφήτου Ἠλιού.»*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή, κατὰ τὸν Α. Π. Κεραμέα, εὑρέθη ἐν τῇ θέσει «Προφήτης Ἠλίας», ἔνθα ὑπῆρχε ναΰδριον φερώνυμον, τῷ 1865, κομισθεῖσα δ' εἰς τὴν μονὴν ἐνετειχίσθη, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ναοῦ. Ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον αὖτη πανομοιοτύπως καὶ εἰς φυσικὸν μέγεθος ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου καταγομένου μοναχοῦ Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου, ὑφ' οὗ καὶ ἐσχολιάσθη διὰ μακρῶν[1]. Εἶτα ἀνεδημοσιεύθη διὰ μικρογραμμάτου γραφῆς ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως[2] καὶ τὸ τρίτον πανομοιοτύπως ὑπὸ Σωκρ. Βαμβάκου[3]. Ἀγνοοῦσι δὲ τὴν ἐπιγραφὴν οἱ Γεώργ. Λαμπάκης καὶ Α. Σ. Ἀρβανιτόπουλος.

7) Ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς ἄνωθεν τῆς βορείας θύρας εἶναι ἐντετειχισμένη ὡς ὑπέρθυρον πλὰξ ὀρθογώνιος ἐκ μαλακοῦ πωρίνου λίθου φέρουσα ἔκτυπον διπλοῦν σταυρὸν ἐπὶ βάσεως καὶ τὴν ἑξῆς ἐγχάρακτον ἐπιγραφήν:

ЄΤΟΥϹ ,ΖΞΒ' ΑΠΟΧΡΙΣΤΟΥ ,ΑΦΝΑ'
ΙΝΔ ΙЄ'
ΙΓΝΑΤΙΟϹ ΜΟΝΑΧΟϹ

Ἔτους ,ζξβ' (= 7062 = 1554) ἀπὸ Χριστοῦ ,αφνα' (= 1554 Ἰνδ(κτιῶνος) ΙΕ'). Ἰγνάτιος μοναχὸς (ἐντὸς τοῦ σταυροῦ).

8) Ἐπίσης ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς, τοῦ ναοῦ εἶναι ἐντετειχισμένη μικρὰ ἐνεπίγραφος πλὰξ λίθου πωρίνου μετ' ἐπιγραφῆς:

«1724 ἀμμὴν Δεκεμβρίου....
ΠΘΥΠΛΚΔΑΙ (;)»[4]

9) Ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς, τοῦ ναοῦ εἶναι ἐντετειχισμένη ἐπὶ λίθου μαλακοῦ ἥδε ἡ ἐπιγραφή:

ΕΤΗ 1764 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 15»[5]

10) Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἐπὶ λίθου μαλακοῦ, ἡ ἑξῆς:

«Ἔτη ,αψξδ' (= 1764) Μαΐου ιϐ' (= 12)
ἐξανακτίσθη ὁ θῖος (= θεῖος) ναὸς
τοῦ Ἀρχηδιακόνου Λαυρεντίου.»

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δὲν ἀναφέρουσιν οἱ Γ. Λαμπάκης, Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς καὶ Α. Σ. Ἀρβανιτόπουλος.

11) Ἐπὶ τοῦ τυμπάνου τοῦ τρούλλου τοῦ ναοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ὀκτάγωνον, εἶναι δι' ὀπτῶν πλίνθων ἐντετειχισμένων ἡ χρονολογία «1764» (εἰκ. 7).

---

[1] Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου, Ἡμερολόγιον «ἡ Φήμη», Ἐν Βόλῳ 1886, μέρος 2ον, σελ. 57. Πίναξ παρένθετος.

[2] Α. Π. Κεραμεύς, Ἐπετηρὶς Φιλ. Συλλόγ. Παρνασσοῦ, ἔτος Ε' 1901, σ. 115-128.

[3] Σ. Βαμβάκου, Ἱστορία τοῦ χωρίου Ἅγιος Λαυρέντιος, ἐν Ἀθήναις 1927, σελ. 87.

[4] Τὰ γράμματα τοῦ 2ου στίχου δὲν ἐννοοῦμεν.

[5] Βλ. Α. Ἀρβανιτόπουλον ἐν Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. 1910, σελ. 213 κ.ἑξ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Ε΄. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΝ ΤΩι ΠΡΟΑΥΛΙΩι

12) Ἐν τῷ προαυλίῳ, ἀριστερὰ καὶ πλησίον τῶν δύο κορμῶν κιόνων παρὰ τὰ κελλία τῆς βορείου πλευρᾶς, κεῖται, μεταξὺ ἄλλων μαρμαρίνων ἀρχιτεκτονικῶν γλυπτῶν, καὶ τεμάχιον ἐπίμηκες καὶ στενόν, ὅμοιον μὲ τὰ ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 3 τεμάχια (μήκους 0,65 πλ. 0,15-0,18, πάχ. 0,27) λευκοῦ μαρμάρου, ἀποκεκρουσμένον ἀριστερά, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει συνέχειαν τῶν ἐντετειχισμένων ἐπὶ τῆς δυτικῆς καὶ βορείας πλευρᾶς τοῦ ναοῦ (2,3 καὶ 5) τεμαχίων τριῶν, φερόντων λατινικὰς ἐπιγραφάς, καὶ τὸ ὁποῖον φέρει τὴν ἐξῆς λατινικὴν ἐπιγραφὴν (ὕψ. γραμ. 0,06) (εἰκ. 13).

Εἰκ. 13. Τεμάχιον μαρμάρου ἀνευρεθὲν ἐν ὑπογείῳ κελλίου μετὰ Λατινικῆς ἐπιγραφῆς.

... ESCIANDREE APOCTOLI†DI...
... E S[anct] i (?) Andree Apostoli † Di...[1]

13) Ἐν τῷ προαυλίῳ καὶ παρὰ τὰ κελλία τῆς ἀνατολ. καὶ βορείας πλευρᾶς, ἐν τῇ ΒΑ γωνίᾳ, κεῖται ἡ βρύσις τῆς μονῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐν τῇ ἀψιδωτῇ καμάρᾳ εἶναι ἐντετειχισμέναι δύο πλάκες λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἄνω εἶναι ὀρθογώνιος ἐπιμήκης, φέρουσα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κατὰ τὰ ἄκρα ἔγκοιλα τετράγωνα πλαισιούμενα καὶ σχηματίζοντα ἄνω ἀψίδωμα, ἐντὸς δ' αὐτοῦ ἔγγλυφον διπλοῦν σταυρὸν τελευτῶντα κάτω εἰς ἀγκυροειδὲς κόσμημα, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν (μήκ. 0,90 περ.) (εἰκ. 14).

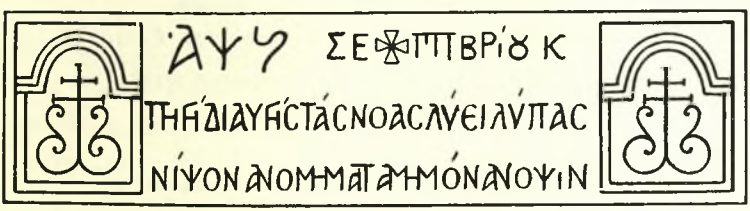

Εἰκ. 14. Ἐπιγραφὴ τοῦ 1790 ἐπὶ κρήνης.

«*Ἀψη΄. Σεπτ(εμ)βρίου κ΄.*
Πηγὴ διαυγὴς τὰς νόας λύει λύπας
Νῖψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν».

[1] Τὰ τεμάχια τῶν τεσσάρων τούτων Λατινικῶν ἐπιγραφῶν θὰ προσπαθήσωμεν νὰ συναρμολογήσωμεν κατωτέρω.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην μόνος ὁ κ. Α. Σ. Ἀρβανιτόπουλος ἀναφέρει ὅστις παραθέτει πανομοιοτύπως μόνον τὸν 2ον στίχον αὐτῆς καὶ διορθοῖ τὴν λέξιν NOAC εἰς NEAC, ἤτοι[1]:

«*Πηγὴ διαυγὴς τὰς* ***νέας*** *λύει λύπας.*»

14) Κάτωθι τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς εἶναι ἐντετειχισμένη μεγαλυτέρα πλὰξ μετ' ἐπιγραφῆς μακρᾶς ἓξ ἑπτὰ στίχων μήκους 0,95, ὕψους 0,32 καὶ ὕψους γραμμάτων 0,03 ὡς ἑξῆς:

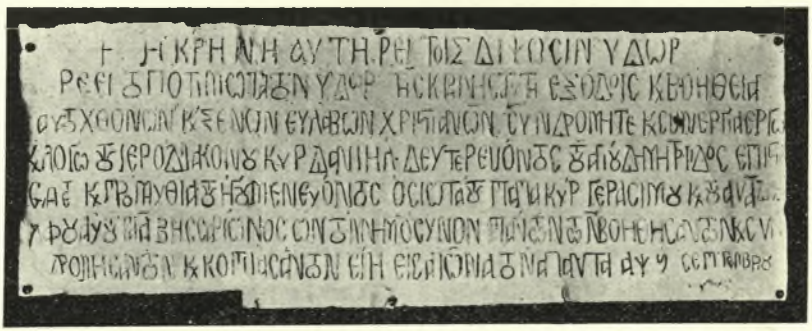

Εἰκ. 15. Ἡ ἐπὶ τῆς κρήνης μακροτέρα ἐπιγραφή.

1 «*Ἡ πηγὴ αὕτη ῥεῖ τοῖς διψῶσιν ὕδωρ*|
2 *ῥέει τὸ ποτιμότατον ὕδωρ τῆς*
κρήνης ταύτης ἐξόδοις καὶ βοηθείᾳ|
3 *αὐτοχθόνων καὶ ξένων εὐλαβῶν χριστιανῶν,*
συνδρομῇ καὶ συνεργείᾳ ἔργῳ|
4 *καὶ λόγῳ τοῦ ἱεροδιακόνου κὺρ Δανιήλ,*
ἐπιτροπεύοντος τοῦ ἁγίου Δημητριάδος, ἐπιστα-|
5 *σίᾳ τε καὶ προμηθ(ε)ίᾳ τοῦ ἡγουμενεύοντος*
ὁσιωτάτου παπᾶ κὺρ Γερασίμου καὶ τοῦ
6 *αὐταδέλ*|*φου αὐτοῦ παπᾶ Βησσαρίωνος,*
τὸ μνημόσυνον πάντων τῶν βοηθησάντων
7 *καὶ συν*|*δρομησάντων καὶ κοπιασάντων*
ἐστί· εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

,αψη΄ (=1790) Σεπτεμβρίου [κ΄.] (=20)».|

[1] Πβ. Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας 1910, σελ. 214 (ἀριθ. 4).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

15) Ἐπὶ κρήνης κειμένης ἔξω τῆς μονῆς καὶ πλησίον αὐτῆς, βορείως, εἶναι ἐντετειχισμένη πλὰξ μετὰ τῆς ἑξῆς ἐπιγραφῆς:

«Ἐν ἔτει 1784 Αὐγούστου 18
ἀνεκαινίσθη αὕτη ἡ πηγὴ
διὰ δαπάνης τοῦ μοναστηρίου,
μεγίστης ἀνομβρίας γενομένης,
ἧς οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων μέμνηται» [1].

Γ'. ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Ὁ ναὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου ἔσωθεν δὲν ἔχει τοιχογραφίας. Ἦ ἀρχικῶς δὲν ἱστορήθη ἤ, ἂν ὑπῆρχον τοιαῦται, θὰ ἐπεχρίσθησαν βραδύτερον. Ὑποθέτομεν ὅμως ὅτι μᾶλλον ἀρχικῶς ὁ ναὸς μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησίν του κατὰ τὸ 1764 δὲν θὰ ἐκοσμήθη διὰ τοιχογραφιῶν.

Οὐχ ἧττον ὅμως ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Βήματος εἶναι ἄνω ἐπὶ τῆς κόγχης τοιχογραφία παριστάνουσα τὴν Θεοτόκον Δεομένην (Πλατυτέραν). Ἄνω δὲ ἐπὶ τοῦ θόλου τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καὶ ἀκριβῶς ἄνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης εἶναι δύο μεγάλαι τοιχογραφίαι ὀρθογώνιοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία δεξιὰ εἰκονίζει τὴν Πεντηκοστήν, ἡ δὲ ἄλλη ἀριστερὰ τὴν σπανίαν παράστασιν, κατὰ τὸν Γ. Λαμπάκην, τῶν Ἀποστόλων βαλλόντων κλήρους πρὸς ἀντικατάστασιν Ἰούδα τοῦ Προδότου. Ἐπὶ ταύτης ἀνέγνω ὁ Λαμπάκης τὴν ὅλως σόλοικον ἐπιγραφήν:

ΟΙ ΑΠΟϚΟΛΟΙ ΕΒΑΛΑΝ ΚΛΗΡΟϹ [2].

Τὸ Ἱερὸν Βῆμα ὅμως εἶναι σκοτεινὸν καὶ δυσκόλως διακρίνονται αἱ τοιχογραφίαι, ἃς ὁ Λαμπάκης μετεχειρισθεὶς τεχνητὰ φῶτα διέκρινε.

Ἐπίσης καὶ αἱ φορηταὶ εἰκόνες τοῦ εἰκονοστασίου, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ ὁσίου Λαυρεντίου, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς τῷ 1378, εἶναι ἔργα αὐστηρᾶς Βυζαντινῆς τέχνης τοῦ ΙϚ' αἰῶνος [3]. Ἡ εἰκὼν ὅμως τοῦ ὁσίου Λαυρεντίου, ὡς ἀπεικόνισεν αὐτὴν ὁ Ζωσιμᾶς Ἐσφιγμενίτης ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνατυπωθείσῃ Ἀκολουθίᾳ τοῦ ὁσίου Λαυρεντίου καὶ ὁ ἐκ τούτου παραλαβὼν Σωκράτης Βαμβᾶκος [4], δὲν ὁμοιάζει ποσῶς μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ὁσίου ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς, ἥτις εἶναι ἔργον τοῦ ΙϚ' αἰῶνος καὶ ἐφ' ἧς ἀναγινώκεται ἡ ἐπιγραφή:

«Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀποστόλου τοῦ Νομεικοῦ
καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ» [5].

[1] Πρβλ. καὶ Ἀπ. Σ. Ἀρβανιτόπουλον, ἐν Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας τοῦ 1910, σελ. 214.

[2] Ἴδε Γ. Λαμπάκην ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Χριστιαν. Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. τεῦχος Δ', σελ. 14-15.

[3] Γ. Λαμπάκης ἐν Δελτίῳ Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας τεῦχος Δ', 1904, σελ. 14.

[4] Σωκρ. Βαμβάκου, Ἱστορία τοῦ χωρίου Ἅγιος Λαυρέντιος, Ἀθῆν. 1927, σελ. 98.

[5] Λαμπάκης, Ἔνθ' ἀν. σελ. 14.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Ὑπὸ δὲ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τοῦ εἰκονοστασίου ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή:

«Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Δαμασκηνοῦ μοναχοῦ.
Χεὶρ Παναγιώτου ἱερέως» [1].

Ἄνωθεν τοῦ ἐσωνάρθηκος τοῦ ναοῦ εἶναι παρεκκλήσιον, εἰς ὃ ἀνέρχεταί τις διὰ ξυλίνης κλίμακος σεσαθρωμένης, ἐν δὲ τῷ ἐσωνάρθηκι αὐτῷ εἶναι μαρμαρίνη φιάλη ἁγιασμοῦ ἔχουσα ἔγγλυφον σταυρόν, ἐφ' οὗ ἄλλοτε ὑπῆρχε μετάλλινος σταυρὸς μὲ ἐγχάρακτον ἐπιγραφήν: $\frac{\text{IC}|\text{XC}}{\text{NI}|\text{KA}}$

Ἔχει δὲ ἡ φιάλη ὕψος 0,40 καὶ πλάτ. 0,35.

Ἐν τῷ ναῷ τέλος σῴζεται τὸ κρηπίδωμα τοῦ τέμπλου τοῦ ἀρχαίου ναοῦ μαρμάρινον, φέρον τόρμους πρὸς γόμφωσιν τῶν διαστύλων καὶ θωρακίων, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπωμεν.

Ζ΄. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

α΄. *Ἀρχιτεκτονικὰ*

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων γλυπτῶν προκύπτουσι τὰ ἑξῆς χρονολογικὰ συμπεράσματα:

1) Οἱ ἐν τῷ ναῷ ἓξ μονόλιθοι κίονες καὶ οἱ τρεῖς εἰς τεμάχια ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς μονῆς (ὧν εἷς μὲν ἔχει μῆκος 0,90· ἕτερος δὲ 1,55, διάμετρον δ' ἀμφότεροι 0,36) φαίνονται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἀρχαῖον ναὸν Ἑλληνικόν [2]. Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀνωφεροῦς τῆς ὁδοῦ ἐκ Λεχωνίων ἢ Ἀγριᾶς εἰς τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον, βατῆς μόνον εἰς ἡμιόνους καὶ πεζούς, εἶναι δύσκολον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ κίονες οὗτοι μετηνέχθησαν ἐκ Λεχωνίων, ἔνθα κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Μαγνησίας Μεθώνης. Δὲν ἦτο, φρονοῦμεν, δυνατὸν μεγάλα καὶ ἐπιμήκη μάρμαρα νὰ μεταφερθῶσιν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου δι' ὁδοῦ ἑλικοειδοῦς καὶ ἀνωφεροῦς ἐν μέσῳ ἐλαιώνων κειμένης καὶ διακοπτομένης ὑπὸ βαθέων καὶ ἀποτόμων ῥυάκων.

Ὁ ἐν Ἁγίῳ Λαυρεντίῳ ἱερεὺς αἰδ. Παπᾶ Παῦλος καὶ ἄλλοι κάτοικοι μᾶς εἶπον ὅτι κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ προαυλίου τῆς μονῆς, ἔξω καὶ κάτωθι τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ προαυλίου, πρὸ ἐτῶν, κατ' ἰδιωτικὰς ἀνασκαφάς, εὑρέθησαν λίθοι ἀρχαίου οἰκοδομήματος ὀρθογώνιοι καὶ δύο ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ (ψηφίσματα). Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἡ μία ἀπόκειται ἐν τῷ Μουσείῳ Βόλου, τίς οἶδε πότε κομισθεῖσα καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ

[1] Λαμπάκης, Ἔνθ' ἀν. σ. 14.

[2] Ὁ τρίτος κίων παρελήφθη ὑπὸ τῶν κατοίκων, ὡς ἐμάθομεν, καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὁδοστρωτήρ!

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Kern[1]· ἡ δὲ ἄλλη ἀπόκειται ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Κοινότητος τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου. Ἡ δευτέρα αὕτη εἶναι ἀποκεκομμένη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἄνω, κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μεταποιηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν εἰς ἐπίθημα κιονοκράνου χωρίσματος διλόβου παραθύρου[2].

Ἐὰν ὄντως κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν, κάτωθι τοῦ προαυλίου, εὑρέθησαν ἐρείπια ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ναοῦ καὶ αἱ ἀνωτέρω δύο ἐπιγραφαί, ἀποδεικνύεται ἀναμφιβόλως ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς ναός, ἐξ οὗ ἔλαβον οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς κίονας καὶ ἄλλα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα διεκόσμησαν διὰ ποικίλων διακοσμήσεων καὶ μετεποίησαν εἰς ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ καταστρέψαντες καὶ τὰς Ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς[3]. Ἴσως παρὰ τὴν μονὴν νὰ ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἀρχαία τις Ἑλληνικὴ κώμη ὑποκειμένη εἰς τὴν Μεθώνην, κειμένην ἐν Λεχωνίοις, ἴσως καὶ ναός τις Ἑλληνικός. Πασίγνωστον ἄλλως τε τυγχάνει ὅτι οἱ παλαιοὶ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἵδρυον τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς μονάς των συνήθως εἰς τὴν θέσιν ἀρχαίων ναῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ἐξαφανίσουν τὰ ἴχνη τῆς ἀρχαίας λατρείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ ἔχωσι πρόχειρον τὸ ὑλικὸν τῆς οἰκοδομῆς.

2) Τὰ ἐν τῇ μονῇ κιονόκρανα ποικίλλουσι κατὰ τὸν ῥυθμόν. Ἔχομεν ἀρχαῖον Ἰωνικὸν κιονόκρανον, διάφορα Κορινθιάζοντα ἓξ κιονόκρανα, ἓν καθαρῶς μεσοβυζαντινῶν χρόνων καὶ μίαν βάσιν κίονος τεθεῖσαν ἀντιστρόφως ἐν εἴδει κιονοκράνου ἐν τῷ ναῷ. Τὰ κιονόκρανα ταῦτα προέρχονται ἄλλα μὲν ἐκ παλαιοχριστιανικῆς ἐκκλησίας, ἄλλα δέ, ὡς καὶ ἓν κιονόκρανον κιβωρίου Ἁγ. Τραπέζης ἐν τῷ προαυλίῳ, ἐκ τῆς Βυζαντινῆς μονῆς.

Ἀλλὰ τὰ παλαιοχριστιανικὰ κιονόκρανα πῶς ἐκομίσθησαν εἰς τὴν μονήν; Πιθανῶς θὰ μετηνέχθησαν ἐπὶ ἡμιόνων ἐκ τῆς ἀρχαίας Μεθώνης (Λεχωνίων), ἥτις εἶναι γνωστὴ κατὰ τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς χρόνους ὑπὸ τὸ ὄνομα Λυκώνια[4].

Τὰ κιονόκρανα εἶναι διάφορα χρονολογικῶς καὶ κατὰ ῥυθμόν. Τὰ ἓξ Κορινθιάζοντα κιονόκρανα, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρα μὲν εἶναι ἐπὶ τῶν κιόνων ἐν τῷ ναῷ, δύο δὲ κεῖνται ἔξω ἐν τῷ προαυλίῳ δεικνύουσιν ὅτι ἀνῆκον εἰς τοὺς ἐν τῷ ναῷ ἓξ κίονας. Βραδύτερον κατὰ τὰς διαφόρους ἀνακαινίσεις τοῦ ναοῦ ἴσως θὰ ἐφθάρησαν δύο κιονόκρανα, ἰδίως κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπισκευὴν τοῦ 1764, καὶ ἀντικατεστάθησαν δι' ἑνὸς κιονοκράνου ἰδιορρύθμου

---

[1] Corpus Inscriptionum Graecarum, τόμ. IX, μέρ. 2ον, Thessaliae, Νο 1106.

[2] Αὐτόθι, Νο 1112.

[3] Ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος (Πρακτ. Ἀρχ. Ἑτ. 1910, 213) ἀναφέρει ὅτι ἐν τῷ ναῷ εἶναι ἐκτισμένοι πολλοὶ ὀρθογώνιοι μεγάλοι λίθοι καὶ πλάκες ἐξ Ἑλληνικῶν καὶ Βυζαντινῶν κτισμάτων.

[4] Τὸ ὄνομα Λεχώνια εἶχε μετατραπῆ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν λογίων εἰς Λυκώνια. Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι Λεχώνη προελθὸν ἐκ τοῦ Μεθώνη, καὶ ὁ πληθυντικὸς Λεχώνια ἐπειδὴ εἶναι δύο συνοικίαι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Βυζαντινοῦ τῶν ὑστεροβυζαντινῶν χρόνων[1] καὶ διὰ μιᾶς βάσεως κίονος τεθείσης ἀνεστραμμένως. Τὰ ἐξ Κορινθιάζοντα ταῦτα κιονόκρανα δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ 6ου μ. Χ. αἰῶνος[2]. Τὸ δὲ ἐν εἰκόνι 6 μετὰ πριωνωτῆς ἀκάνθου κιονόκρανον ἀνάγεται εἰς τὴν 5ην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα καὶ εἶναι Θεοδοσιανόν. Ἡ ποικιλία δὲ αὕτη τῶν παλαιοχριστιανικῶν κιονοκράνων καὶ ἑνὸς Βυζαντινοῦ μᾶς δίδει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ταῦτα θὰ ἐκομίσθησαν ἐκ Λεχωνίων. Διότι ἀμφιβάλλομεν, ἂν ὑπῆρξεν ἐν ἁγίῳ Λαυρεντίῳ ποτὲ παλαιοχριστιανικὴ ἐκκλησία πολυτελής· μᾶλλον βέβαιον εἶναι ὅτι πρὸ τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος δὲν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα οὔτε μονὴ οὔτε ἐκκλησία. Καὶ τὸ ἓν δὲ μόνον κιονόκρανον Βυζαντινοῦ τύπου τῶν τελευταίων χρόνων πιθανώτατα θὰ ἐκομίσθη ἐκ Λεχωνίων.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ Βυζαντινὰ ἀρχιτεκτονικὰ γλυπτά, ταῦτα προφανῶς ἀνήκουσιν εἰς τὴν ΙΓ΄ ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἱδρύθη ἡ μονή[3].

3) Τὰ ἄλλα Βυζαντινὰ ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια λευκοῦ μαρμάρου μετὰ διακοσμήσεων γλυπτῶν ἐν ἐπιπεδογλύφῳ διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας:

α΄ Εἰς τεμάχια στενὰ καὶ ἐπιμήκη μετ' ἐπιπεδογλύφων διακοσμήσεων φυτικῶν, ἢ πλεγμάτων ταινιῶν ἢ ἁλυσσιδωτῶν, ἢ τεμαχίων θωρακίων μετὰ πλεγμάτων ταινιῶν, πάντων ἐπιπεδογλύφων (πρβλ. εἰκ. 3, 4, 5), καὶ

β΄ Εἰς τεμάχια ὀρθογώνια ἐν εἴδει μικρῶν θωρακίων μετὰ λίαν ἐκτύπων πλουσίων φυτικῶν διακοσμήσεων, λίθου ὅμως μελανοφαίου, μαλακοῦ πωρίνου, ἅτινα διὰ τὸ ὕψος, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἐντετειχισμένα ἐν τῷ ναῷ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φωτογραφηθῶσιν.

Τὰ πρῶτα τῶν τεμαχίων τούτων μετ' ἐπιπεδογλύφων διακοσμήσεων προέρχονται ἀσφαλῶς ἐκ τῆς Βυζαντινῆς μονῆς καὶ ἀνάγονται χρονολογικῶς εἰς τὸν ΙΓ΄ ἕως ΙΔ΄ αἰῶνα (1200 - 1400). Τὰ δὲ δεύτερα μετὰ λίαν ἐκτύπων πλουσίων φυτικῶν διακοσμήσεων θωράκια ἐπὶ μέλανος πωρίνου λίθου δὲν εἶναι Βυζαντινά, ἀλλὰ μᾶλλον φραγκικῆς προελεύσεως, ἀναγόμενα χρονολογικῶς ἢ εἰς τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα, ὅτε ἦτο Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι, ἢ καὶ εἰς τὸν ΙΕ΄, ὅτε οἱ Βενετοὶ κατεῖχον τὰ Λεχώνια. Τὴν φραγκικὴν δὲ προέλευσιν ἐνισχύουσι καί τινα τεμάχια ἐντετειχισμένα ἐν τῷ ναῷ, ἓν δὲ κείμενον ἔξω τοῦ ναοῦ, φέροντα λατινικὰς ἐπιγραφάς, περὶ τῶν ὁποίων θὰ εἴπωμεν εὐθὺς κατωτέρω.

β΄. Ἐπιγραφαί

Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι χρονολογημέναι, πλὴν μιᾶς Λατινικῆς εἰς τεμάχια, ἐκ τῶν ὁποίων τρία εἶναι ἐντετειχισμένα ἐπὶ τῶν

[1] Λυπούμεθα ὅτι ἕνεκα τοῦ ὕψους δὲν ἠδυνήθημεν νὰ φωτογραφήσωμεν τὸ κιονόκρανον τοῦτο.

[2] Ὅμοιον ἢ ἀνάλογον νομίζομεν ὅτι κεῖται καὶ ἐν τῷ Μουσείῳ Νέας Ἀγχιάλου.

[3] Καὶ ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος λέγει (Πρακτικὰ Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. 1910, 213) ὅτι τὰ γλυπτὰ ταῦτα εἶναι σύγχρονα τῶν ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ἄνω Βόλου, ὄχι ὅμως καὶ Νέας Ἀγχιάλου, ὡς γράφει.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

ἐξωτερικῶν πλευρῶν, δυτικῆς καὶ βορείας, τοῦ ναοῦ, ἐν δὲ κεῖται ἐν τῷ προαυλίῳ ἀνευρεθὲν τελευταίως ἔν τινι ὑπογείῳ τῶν κελλίων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν εἶναι ἐκδεδομένον, οὔτε γνωστὸν εἰς κανένα ἐκ τῶν περὶ τῆς μονῆς γραψάντων.

Ἡ Λατινικὴ αὕτη ἐπιγραφή, κατὰ τεμάχια, ἔχει ὡς ἑξῆς (ἰδὲ εἰκόνας 8, 9, 11 καὶ 13):

1ον) + ADHONO [rem].
2ον) ESCIANDREE APOCTOLI + DI....
3ον) EPECVNIA AMALFITANI
4ον) [P?] RIMO †

Ἤτοι: 1) *† Ad hono [rem].*
2) *E S(an)cti Andree Apostoli † Di[a coni].*
3) *E pecunia Amalfitani.*
4) *[P?]rimo. †.*

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ἐξ ἧς βεβαίως λείπουσι τεμάχια, προέχεται προφανῶς ἐκ Λατινικῆς ἐκκλησίας τιμωμένης (ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου (Ad hono[rem] Andree Apostoli †. Ἀλλὰ ποῦ ἔκειτο ἡ Λατινικὴ αὕτη ἐκκλησία; Ἐν τῇ μονῇ Ἁγίου Λαυρεντίου ἢ ἐν Λεχωνίοις; καὶ εἰς ποῖον αἰῶνα ἀνάγεται χρονολογικῶς ἡ ἐπιγραφή;

Ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ὅστις γνωρίζει μόνον τὰ δύο τεμάχια τῆς Λατινικῆς ἐπιγραφῆς † ADHONO [rem] καὶ PECVNIA, εἰς τὴν περὶ τῆς μονῆς Ἁγίου Λαυρεντίου πραγματείαν αὐτοῦ [1], λέγει ὅτι αὕτη ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα (1200-1300), «*ὅτε καὶ ἡ Θεσσαλία περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Φράγκων*» καὶ πιστεύει «*ὅτι αὐτὴ αὕτη ἡ μονὴ ὀφείλει τὴν σύστασίν της εἰς τάγμα Λατίνων μοναχῶν· τοῦτο δὲ λέγων στηρίζομαι, λέγει, πρῶτον εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν καταγωγὴν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου τοῦ διακόνου, δεύτερον εἰς τὸ εἶδος τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐν τῇ μονῇ ναοῦ, ὅστις ἔχει τι τὸ ξενότροπον ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας παλαιὰς ἡμῶν μοναστηριακὰς ἐκκλησίας, καὶ τρίτον εἰς τὴν διάσωσιν ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ λειψάνων λατινικῶν τινων ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφῶν τοῦ 13ου αἰῶνος*». *Καὶ προσθέτει ὅτι «τὰ τεμάχια ταῦτα ἐνετειχίσθησαν πιθανῶς ἐκεῖ τῷ 1378 ἔτει, ὅτε καὶ ἡ μονὴ εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐκ βάθρων καὶ ὁ ναὸς ἐπισκευασθῆ».*

Εἰς τὰ ἀνωτέρω τοῦ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς: Ἐὰν ἡ Λατινικὴ αὕτη ἐπιγραφὴ ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα, ὅτε καὶ ἡ Θεσσαλία περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Φράγκων, τότε ἴσως ἡ μονὴ θὰ κατελήφθη ὑπὸ Καθολικοῦ τινος τάγματος μοναχῶν, ὅτε ὁ δεσπότης τῆς

[1] Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Σημειώσεις ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου, (Ἐπετηρὶς Φιλολ. Συλλόγου «Παρνασσοῦ» ἔτ. Ε΄, 1901, σελ. 116 καὶ ἑξῆς).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Ἠπείρου Μιχαὴλ ὁ Β΄, ὁ ὁποῖος εἶχε πολλὰ κτήματα ἐν Θεσσαλίᾳ, ἔδωκεν εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἄνναν, τὴν συζευχθεῖσαν τὸν πρίγκιπα τῆς Ἀχαΐας Βιλεαρδουΐνον, ὡς προῖκα τὰ Λεχώνια, ἤτοι τὴν περὶ τὴν Δημητριάδα χώραν [1].

Ἡ Λατινικὴ ὅμως αὕτη ἐπιγραφὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνάγεται καὶ εἰς τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα ἀρχόμενον. Γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι τῷ 1403 ἡ Ἐνετία ἐπέτυχεν παρὰ τοῦ Τούρκου ἡγεμονόπαιδος Σουλεϊμὰν τὴν ἐπιστροφὴν εἰς αὐτὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν παραχώρησιν λωρίδος γῆς πέντε μιλίων ἐν Λεχωνίοις, ἔναντι τῆς Εὐβοίας [2], τῷ δὲ 1411, μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Σουλτὰν Σολεϊμὰν καὶ τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μουσᾶ, ἡ Ἐνετία ἐπέτυχε πάλιν τὴν διατήρησιν τῶν κτήσεων τοῦ Πτελεοῦ καὶ τῶν Λεχωνίων [3]. Τότε, ἀπὸ τοῦ 1403 ἕως τοῦ 1423, ὅτε ὁ Σουλτὰν Μουρὰτ ὁ Β΄ κατέλαβε διὰ τοῦ στρατηγοῦ Τουρχὰν βέη ἐκ νέου καὶ ὁριστικῶς πλέον τὴν Θεσσαλίαν, πιθανώτατα τότε, θὰ κατελήφθη ἡ μονὴ τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου ὑπὸ Λατίνων μοναχῶν καὶ ἐγένετο Καθολικὴ (Λατινική), τελοῦσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἐνετίας. Ἡ μονὴ θὰ ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν καθολικῶν μετὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν τῆς Θεσσαλίας, ἢ καὶ βραδύτερον, κατὰ τοὺς πολέμους Μωάμεθ τοῦ Β΄ κατὰ τῶν Ἐνετῶν τῷ 1470, ὅτε ἐκυριεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ αἱ Ἐνετικαὶ κτήσεις, ἡ Χαλκὶς μετὰ τῆς Εὐβοίας, ὁ Ὠρεὸς καὶ τὸ Πτελεόν. Τὴν οὕτως ἐγκαταλειφθεῖσαν μονὴν κατὰ τὴν ἀνωτέρω εἰκασίαν θὰ ἀνεκατέλαβον οἱ ὀρθόδοξοι μοναχοί. Πιθανωτέρα ὅμως φαίνεταί μοι ἡ πρώτη ἐκδοχή, ὅτι δῆλα δὴ ἡ μονὴ θὰ κατελήφθη ἐπὶ Φραγκοκρατίας μετὰ τὸ 1204, ὁ δὲ ὅσιος Λαυρέντιος θὰ ἐπανίδρυσεν αὐτὴν ἠρειπωμένην εὑρὼν τῷ 1378.

Μίαν δυσκολίαν ἀκόμη μᾶς παρέχει ἡ Λατινικὴ ἐπιγραφὴ ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐτιμήθη ὁ ναὸς καὶ ἡ μονή. Ἀναφέρει δηλα δὴ αὕτη ὅτι ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ μονὴ ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου· ἐν τῷ 3ῳ τεμαχίῳ ἀναγινώσκομεν E pecunia Amalfitani. Ἡ λέξις Amalfitani μᾶς ἄγει εἰς τὴν πόλιν Amalfi [4] τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἥτις ἦτο κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα σπουδαιοτάτη ἐμπορευομένη μὲ τὴν Κων-

---

[1] Κατὰ τὸν Μαρῖνον Σανοῦτον Τορσέλι ἔδωκε τὸ φρούριον τῶν Λεχωνίων μετ' ἄλλων διαφόρων γαιῶν. Hopf, Geschichte Griechenlands ἐν τῷ 6ῳ τόμῳ τῆς Encyklopädie von Ersch und Gruber, σ. 282. — Α. Μηλιαράκη, Τὸ Βασίλειον τῆς Νικαίας καὶ τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου, σ. 521. — Δ. Τσοποτοῦ, Γῆ καὶ Γεωργοὶ Θεσσαλίας, ἐν Βόλῳ 1912, σ. 4.

[2] Μιχαὴλ Δούκας, σ. 78 καὶ ἑξ. ἔκδ. Niebuhr, — Δ. Κ. Τσοποτοῦ, Γῆ καὶ Γεωργοὶ Θεσσαλίας, σ. 26.

[3] Ὁ Ἐνετὸς μάλιστα βαΐλος Εὐβοίας ὤφειλε νὰ θεωρῇ τὰ Λεχώνια ὡς μίαν ὀχυρὰν θέσιν στρατιωτικὴν ἀπέναντι τῆς Εὐβοίας.

[4] Τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην περὶ τῆς πόλεως Amalfi ὀφείλω εἰς τὸν κ. Παναγ. Σ. Τοπάλην, εἰς ὃν καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

σταντινούπολιν, τὸ Αἰγαῖον, Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, ἔχουσα μάλιστα καὶ μητροπολιτικὸν ναὸν ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου [1].

Κατὰ τὸ 1378 ἔτος, ὡς ἀναφέρει ἡ ὑπ᾽ *ἀριθ. 6* Βυζαντινὴ ἐπιγραφή, ἡ μονὴ ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων, τουτέστιν ὑπέστη γενικὴν ἀνακαίνισιν, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ διὰ συνδρομῆς καὶ ἐπιστασίας τοῦ ὁσίου Λαυρεντίου τοῦ Μεγάλου, ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ ἀρχιδιακόνου Λαυρεντίου, τὸν ὁποῖον ἑορτάζει καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία.

Ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ὡς προείρηται, φρονεῖ ὅτι ἡ μονὴ ὀφείλει τὴν σύστασίν της εἰς τάγμα Λατίνων μοναχῶν στηριζόμενος εἰς τὸ εἶδος τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐν τῇ μονῇ ναοῦ, ὅστις ἔχει τι τὸ ξενότροπον, κατ᾽ αὐτόν, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας παλαιὰς ἡμῶν μοναστηριακὰς ἐκκλησίας. Ἡμεῖς δὲν βλέπομέν τι τὸ ξενότροπον καὶ μὴ συμφωνοῦν μὲ τὰς παλαιὰς ἡμῶν μοναστηριακὰς ἐκκλησίας. Τοὐναντίον ὁ ναὸς καὶ ἡ μονὴ εἶναι καθ᾽ ὅλα ὅμοια κτίσματα μὲ τὰς παλαιὰς μονὰς καὶ τὰ καθολικὰ αὐτῶν. Τετράγωνον εὐρὺ οἰκοδόμημα τῶν κελλίων περιβάλλει τὸν ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ τρίκογχον ναὸν ῥυθμοῦ Βασιλικῆς μετὰ τρούλλου καὶ ἐσωνάρθηκος. Τὸ βέβαιον μόνον εἶναι ὅτι Λατῖνοι μοναχοὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ μονῇ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν Λατινικῶν ἐπιγραφῶν, ἥτις ἀρχικῶς ἐτιμᾶτο ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου.

Ἑτέρα σπουδαιοτάτη ἐπιγραφὴ χρονολογημένη εἶναι ἡ ὑπ᾽ ἀριθ. 6 (εἰκ. 12). Αὕτη εἶναι χαραγμένη ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς ὕψ. 0,24 καὶ πλάτους 0,19 καὶ εὑρέθη ἐν ἔτει 1865 ἐν τοῖς ἐρειπίοις μικροῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Προφήτου Ἠλία, τὸ ὁποῖον ἦτο πρὶν σκήτη ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Προφήτου Ἠλία. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη μεταφερθεῖσα εἰς τὴν μονὴν ἐνετειχίσθη ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, διασώζει δ᾽ ἡμῖν τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐν ἔτει 1378 ἀνεγέρσεως τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου καὶ τῆς σκήτης τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Προφήτου Ἠλία.

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς θεωρεῖ ὡς χαραχθεῖσαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙϚ΄ αἰῶνος καὶ νομίζει ὅτι «*οἱ χαράξαν-*

[1] Ὁ ἀείμνηστος Σπ. Π. Λάμπρος ἀναφέρει ἐν τῷ «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» (τόμος 10ος σελ. 33 καὶ ἑξῆς) ὅτι μεταξὺ τῶν Ἁγίων Λειψάνων, τῶν ἁπαχθέντων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς τῷ 1204, ἦτο καὶ τὸ λείψανον τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου. Τοῦτο ἀπαγαγὼν ὁ καρδινάλιος τοῦ Ἁγίου Μαρκέλλου Πέτρος ὁ ἀπὸ Καπύης (Pietro Capuano) ἐκ τοῦ ἐν Κων/πόλει ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν πόλιν Ἀμάλφην, ὅπου κατετέθη τῷ 1208 ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ Λατινικὴ ἐπιγραφὴ ἡ εἰς τέσσαρα τεμάχια σῳζομένη ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου ἀναφέρει ὅτι αὕτη ἐτιμᾶτο ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ ἐκ τῶν λέξεων PECVNIA AMALFITANI ἐξάγεται ὅτι Ἰταλός τις ἐξ Ἀμάλφης πλούσιος ἐπεκούρησε διὰ χρημάτων τὴν μονήν, φαίνεται ὅτι ταύτην ἀνήγειραν μοναχοὶ Καθολικοὶ ἐξ Ἀμάλφης εἰς τιμὴν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, τοῦ ὁποίου ναὸς ὑπῆρχεν ἐν τῇ πατρίδι των.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

τες αὐτὴν ἀπεμνημόνευσαν ἱστορικὰ γεγονότα προγενέστερα, τὰ ὁποῖα ἦσαν γνωστὰ εἰς αὐτοὺς ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν πάλαι ποτὲ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου ἀρχείων».

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Κεραμέως στηριζομένην ἐπὶ τοῦ εἴδους τῶν ἐπιγραφικῶν χαρακτήρων καὶ ἐπὶ τοῦ ὅτι τὸν δεύτερον ἐκ βάθρων ἀνακαινιστὴν τῆς μονῆς Λαυρέντιον μοναχὸν ἀποκαλεῖ *Ὅσιον* καὶ *Μέγαν*, δεχόμεθα καὶ ἡμεῖς [1].

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρει: «*ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων*»· ἀλλ' ἡ λέξις «*βάθρων*» συχνάκις ἀπαντᾷ ἐν ἐκκλησιαστικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀδιαφόρως καὶ ἐπὶ τῶν τὸ πρῶτον ἀνεγειρομένων ἐκκλησιῶν ἢ μονῶν καὶ ἐπὶ ἀνεγέρσεως ἢ ἀνακαινίσεως αὐτῶν. Ἐνταῦθα, πιθανῶς, συμβαίνει τὸ δεύτερον. Ὁ Ὅσιος Λαυρέντιος ἀνεκαίνισεν τὴν μονὴν ἐκ βάθρων τῷ 1378 καὶ ἀφιέρωσεν αὐτὴν εἰς τιμὴν τοῦ Ἀρχιδιακόνου Λαυρεντίου, ἐπωνύμου αὐτῷ ἁγίου. Ἐὰν πάλιν κατὰ τὸ 1403-1423, ὅτε ἡ Ἑνετία κατέλαβε τὰ Λεχώνια μετὰ τῆς πέριξ γῆς καὶ τοῦ κάστρου οἱ Λατῖνοι μοναχοὶ ἢ εὗρον ἐγκαταλελειμμένην ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων μοναχῶν τὴν μονὴν ἢ ἐκδιώξαντες αὐτοὺς τὴν κατέλαβον, τοῦτο εἶναι ἄδηλον. Δὲν φαίνεται ὅμως πιθανὸν τὸ δεύτερον, διότι αἱ Λατινικαὶ ἐπιγραφαὶ μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ μονὴ ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ 1378 μέχρι σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου τοῦ Ἀρχιδιακόνου [2]. Καὶ τὰ γλυπτὰ δὲ διακοσμητικὰ τεμάχια συμβιβάζονται πρὸς τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα τῆς ἐκ βάθρων ἀνεγέρσεως (τὸ δεύτερον ἴσως) τῆς μονῆς.

Ἑτέρα ἐπιγραφὴ ἐπὶ λίθου, ἐντετειχισμένη ἄνωθεν τῆς βορείας θύρας τῆς βορείας πλευρᾶς ὡς ὑπέρθυρον *(ἀριθ. 7)* μᾶς δηλοῖ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος ,αξξβ΄ (= 7062 ἀ.κ.κ.), ἀπὸ δὲ Χριστοῦ ᾳφνδ΄ (= 1554) ὑπέστη ἄλλην ἀνακαίνισιν ἡ μονή, ἐπὶ Ἰγνατίου μοναχοῦ. Ὁποίαν ὅμως ἀνακαίνισιν ὑπέστη δὲν γνωρίζομεν. Βραδύτερον, κατὰ τὸ ἔτος 1724 *(ἀριθ. ἐπιγρ. 8)* κατά τινα ἄλλην ἐπιγραφήν, ἐντετειχισμένην ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, νέαν ἀνακαίνισιν ὑπέστη ἡ μονή. Ὑποθέτομεν ὅμως ὅτι καὶ ἡ χρονολογία αὕτη ἀναφέρεται εἰς μερικὴν ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ ἢ τῆς μονῆς.

Δύο ἄλλαι ἐπιγραφαὶ *(ἀριθ. ἐπιγρ. 9, ἀριθ. 10, εἰκ. 15)*, ἐντετειχισμέναι ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ καὶ φέρουσαι τὰς χρονολογίας «,αψξδ΄

---

[1] Ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι προϋπῆρχεν ἐνταῦθα ἡ μονὴ ἀπὸ τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Λατίνων μοναχῶν, ὁ Λαυρέντιος θὰ εὗρεν αὐτὴν ἠρειπωμένην καὶ τελείως ἐγκαταλελειμμένην καὶ ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων αὐτήν.

[2] Εἶναι βέβαιον ἱστορικῶς ὅτι πολλαὶ μοναὶ καὶ ἐκκλησίαι ἤλλαξαν ὀνόματα. Οὕτω λ. χ. ἡ Ἄνω Μονὴ Ξενιᾶς ἐλέγετο *Κισσιώτισσα*· ὕστερον ἐκ τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου ὠνομάσθη *Ξενιά*. Μετὰ δὲ τὸ 1867, ἐγκαταλειφθείσης τῆς Ἄνω Μονῆς λόγῳ τῆς ληστείας καὶ ἐγκατασταθέντων τῶν μοναχῶν εἰς τὸ μετόχιον Ἁγ. Νικολάου, μετωνομάσθη τὸ μετόχιον τοῦτο *Παναγία Ξενιὰ καὶ μονὴ Ξενιᾶς*.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Μαΐου ιϐ΄» (=1764 Μαΐου 12) καὶ «*ἔτη 1764 Ἀπριλίου 15*» καὶ ἡ ὑπ᾽ ἀρ. *10 (εἰκ. 15)* ἀναφέρουσαι ὅτι «*ἐξαναεκτήσθη ὁ θίος ναὸς | τοῦ ἀρχιδιακόνου Λαυρεντίου*», δηλοῦσιν ἀμφότεραι ἀναμφιβόλως τὴν τελευταίαν ἐκ βάθρων ἀνακαίνισιν τοῦ ναοῦ, ὡς σῴζεται σήμερον. Εἶναι δὲ αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται καὶ αἱ τελευταῖαι [1].

Ἡ τελευταία αὕτη οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ ἐγένετο λίαν ἐπιμεμελημένη δι᾽ ἰσοδομικῶν λίθων μικρῶν καὶ πλίνθων ὀπτῶν κατὰ τοὺς ἁρμοὺς τῶν λίθων. Προσηυξήθη δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἀνοικοδομὴν ὁ ναὸς κατὰ δύο καὶ πλέον μέτρα κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ ἐσχηματίσθη οὕτως ὁ ἐσωνάρθηξ τοῦ ναοῦ, ὅστις ἔχει ἐπὶ τοῦ ἄνω ὀρόφου του παρεκκλήσιον.

Ἄλλας ἐπιγραφὰς σχετικὰς μὲ τὰς διαφόρους ἀνακαινίσεις καὶ ἐπισκευὰς τοῦ ναοῦ καὶ τῆς μονῆς δὲν ἔχομεν· ἔχομεν ὅμως δύο ἐπιγραφὰς σχετικὰς μὲ τὴν κτίσιν τῆς κρήνης τῆς μονῆς ἐντὸς τοῦ προαυλίου. Ἀμφότεραι αὗται αἱ ἐπιγραφαὶ *(ἀριθ. ἐπιγρ. 13, εἰκ. 14* καὶ *ἀριθ. ἐπιγρ. 14 εἰκ. φωτ. 15)* ἐπὶ ὀρθογωνίων πλακῶν λευκοῦ μαρμάρου μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ κρήνη τῆς μονῆς ἐκτίσθη τῷ 1790 Σεπτεμβρίου 20 συνεργίᾳ τοῦ ἱεροδιακόνου Δανιὴλ καὶ ἐπιτροπεύοντος τοῦ ἐπισκόπου Δημητριάδος, ἐπὶ ἡγουμένου Γερασίμου καὶ τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Βησσαρίωνος.

Ἑτέρα ἐπιγραφὴ ἐπὶ ἑτέρας κρήνης *(ἀριθ. ἐπιγρ. 15)*, κειμένης ἔξω τῆς μονῆς βορείως καὶ πλησίον αὐτῆς, ἀναγράφει ὅτι ἡ κρήνη αὕτη ἀνεκαινίσθη τῷ 1784 Αὐγούστου 18 ἐν καιρῷ μεγίστης ἀνομβρίας.

Η΄. ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΙΗ΄ ΑΙΩΝΟΣ ΕΝ ΚΕΛΛΙΩι

Ἐν τῇ βορειοδυτικῇ πλευρᾷ τῶν κελλίων, ἅτινα ἀκόμη σῴζονται, κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν, σῴζεται ἀκόμη τὸ κελλίον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ μοναχικῇ γλώσσῃ λέγεται *ἀρχονταρίκι*, ἤτοι *αἴθουσα ὑποδοχῆς* ἢ *ἡγουμενεῖον*, διότι αὐτόθι ὁ ἡγούμενος κατῴκει καὶ ἐδέχετο τὰς ἐπισκέψεις. Ἄνω κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ κελλίου τούτου καὶ κατὰ μῆκος ἑκάστης αὐτῶν, εἰς πλάτος 0,30, ὑπάρχει ζώνη ἐζωγραφημένη ἐπὶ τῶν τοίχων δι᾽ ἁπλῆς ζωγραφίας καὶ δι᾽ ἐλαφροῦ χρωματισμοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρίσταται ἡ ἀνάρρησις τοῦ νέου Πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται παριστῶσι τὸν πατριάρχην μετὰ τῆς συνοδείας του, ἐκκινοῦντα ἔφιππον, ἵνα μεταβῇ εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Σουλτάνου. Προηγεῖται καὶ ἕπεται τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς συνοδείας του τιμητικὴ φρουρὰ ἐκ Γενιτσάρων ἀξιωματικῶν ἐφίππων καὶ πεζῶν στρατιωτῶν κατὰ τμήματα. Ἄξια περιεργείας εἶναι τὰ ὅπλα τῶν Τούρκων Γενιτσάρων στρατιωτῶν καὶ αἱ ἀμφιέσεις αὐτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν ὡς καὶ τὰ καλύμματα τῶν κεφαλῶν αὐτῶν (καβούκια).

---

[1] Ἡ αὐτὴ χρονολογία 1764 ἐτέθη καὶ ἐπὶ τοῦ τυμπάνου τοῦ τρούλλου τοῦ ναοῦ διὰ πλίνθων ὀπτῶν.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143

Φαίνεται ὅτι μοναχός τις, αὐτόπτης ὢν ἐν Κων/πόλει τῆς ἀναρρήσεως τοῦ νέου Πατριάρχου εἰς τὸν θρόνον καὶ τῆς τιμητικῆς μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου, ἵνα μονάσῃ, ἐζωγράφησε τὰς σκηνὰς ταύτας.

Καλὸν θὰ ἦτο ἡ Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν Θεσσαλῶν νὰ ἀνελάμβανε τὴν φωτογράφησιν ἢ τὴν διὰ ζωγράφου σχεδίασιν τῶν τοιχογραφιῶν τούτων, ἃς νὰ ἐδημοσίευεν ἐν τῷ *Δελτίῳ* αὐτῆς, διότι εἶναι ἱστορικαί. Ἀμφιβάλλω ἂν ὑπάρχωσιν ἀλλαχοῦ παρόμοιαι εἰκόνες.

Ἐν Βόλῳ κατὰ Μάρτιον μεσοῦντα 1935.

Ν. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
11/03/2025 08:55:54 EET - 37.6.255.143